

רמות שונות באבלות של תשעה באב

היא מדת כל העם שאינן יכולין לסבל יתר מדאי. אבל חסידים הראשונים כך היתה מדתן. [פ] ערב תשעה באב היו מביאין לו לאדם לבדו פת חרבה במלח ושויה במים ויושב בין תנור וכירים ואוכלה ושותה עליה קיתון של מים בדאגה ובשממון ובכיה כמי שמתו מטל לפניו. כזה ראוי לחכמים לעשות [צ] או קרוב מזה. ומימינו לא אכלנו ערב תשעה באב תבשיל אפלו של עדשים אלא אם כן היה בשבת: הרמב"ם אומר שאבלות בתשעה באב היא פרופורציונלית לרגישות של האדם. כשהגמרא אומרת את ההלכות של תשעה באב הגמרא דברה לגבי הרגישות של האדם הממוצע. מדת כל העם שאינן יכולין לסבול יותר מדאי. והרמב"ם אומר ומימינו לא אכלנו ערב תשעה באב תבשיל אפלו של עדשים אלא אם כן היה בשבת: הרמב"ם אומר לנו שאבלות ישנה שונה בזה מאבלות חדשה. אבלות ישנה תלוי ברגישות והבנה של האדם. לפי מה שהאדם הוא יותר גדול צפוי שהאבלות שלו תהיה יותר אינטנסיבית. ודבר זה נמצא בגמרא. ואם אחד הוא לא בדרגה אז לא רצוי שיוסיף על האבלות של תשעה באב. זו גמרא במסכת בבא קמא דף נ"ט. הגמרא מספרת על אלעזר אחד שלבש נעליים שחורים (כנראה שבזמן הגמרא אנשים לא לבשו נעליים שחורים) והריש גלותא גער בו. הוא אמר לו חשוב אתה להתאבל על ירושלים. האם אתה ראוי להתאבל על ירושלים באופן מיוחד? למה אתה לא יכול לעשות כמו כולם? אנו רואים שהרמה של אבלות על ירושלים תלויה בעומק אינטלקטואלי של האדם. ולכן הראש"ש אומר שהמנהג לא להדליק נרות בבית הכנסת הוא מנהג כשר. מפני שיש

הראש"ש בסימן ל"ז מביא בשם הרמב"ם בתורת האדם: גם נהגו שלא להדליק נרות בבית הכנסת בתשעה באב כי אם נר אחד לקרות לאורו איכה וקינוות. ונראה זה מנהג כשר כדאמר באיכה רבתי שאמר הקב"ה למלאכי השרת בשעת חורבן הבית מלך בשר ודם כשהוא אבל מהו עושה אמרו לו מכבה את הפנסים שלו אמר להן אף אני אעשה כן שנאמר שמש וירח קדרו. **תוספתא (פ"ג)** אין שאילת שלום לחברים בתשעה באב אבל משיבין את ההדיטות בשפה רפה והכי איתא בירושלמי (פ"א הלכה ח') אין שואלים בשלום חברים בתשעה באב אבל משיבין את ההדיטות בשפה רפה. ונהגו העם שלא לשחוט ולהכין סעודת מוצאי ט' באב עד אחר חצות. ולשון התוספתא (שם) משמע כן דתניא מתקנין בט' באב למוצאי תשעה באב פי' מסוף היום כמו ממנחה ולמעלה דומיא דיוה"כ דמותר בקניית ירק מן המנחה ולמעלה: באבלות חדשה מה שהתורה התירה לאבל הוא נשאר מותר ולא שייך שיחמירו בו מצד מנהג. אין שום קיום אם אבל יקבל על עצמו לנהוג איסור בדבר שהתורה התירה לאבל. אם אבל יוסיף עוד עינוי על החמישה עינויים זה אינו מעלה ואינו מוריד. אבל לגבי תשעה באב זה שונה. לקרוא מתוך דברי הרמב"ן בתורת האדם. אנו רואים מתוך דברי הרמב"ן שהוספה בתשעה באב היא קיום. נוהגים דברים בתשעה באב דברים שהם לא חובה מדינא דגמרא. יושבים על גבי קרקע. אמירה של קינוות עצמה. המקור הוא במסכת סופרים. אנו רואים שהוספה בתשעה באב היא קיום. והרמב"ם אומר את זה. הרמב"ם בפרק ה' הלכות תעניות הלכה ט' אומר: זו

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

בימיו. והיינו שהעובדה שבית המקדש לא נבנה היא עצמה שמועה כמו שמועה על החורבן. ועוד תירוץ הוא שבכל שנה אחד מבין את הטרגדיה של החורבן יותר ממה שהוא הבין קודם. אבל השיטה של המסכת סופרים היא שתשעה באב היא שמועה רעה. תשעה באב הוא שעת חימום על חורבן בית המקדש.

הרמב"ן מביא ממסכת סופרים שבשחרית לא אמרו קדיש וגם לא אמרו קדושה. זה מפני שבתשעה באב אין ציבור. ישב בדד וידום. אין ציבור.

אנו לא קבלנו את רוב הלכות אלו של מסכת סופרים. אנו קבלנו רק קריאת מגילת איכה ואמירת הקינות וגם הישיבה על גבי קרקע. אנו לא קבלנו את ההלכה שבתשעה באב מברכים דיין האמת וגם לא קבלנו את ההלכה שאין ציבור בתשעה באב.

בתשעה באב יש רמות שונות של אבלות. והרמה של אבלות תלויה ברמת ההבנה של האירוע של חורבן בית.

משמעות להוספה על האבלות בתשעה באב. יש בזה קיום. אבל באבלות חדשה אין בזה קיום ואין לזה שום משמעות.

הרמב"ן אומר שגם נשים צריכות לשמוע קריאת איכה. אנו היינו חושבים שהן לא צריכות לשמוע קריאת איכה כמו שהן לא חייבות לשמוע קריאת התורה. זה תלמוד תורה ונשים פטורות מתלמוד תורה. נשים אמנם חייבות במקרא מגילה. אבל זה הלכה מיוחדת של אף היו באותו הנס. אחרת הן היו פטורות מפני שזה מצווה שהזמן גרמא. אבל אנו היינו אומרים שאחרת הן היו פטורות מפני שהן פטורות מהמצווה של תלמוד תורה. שקריאת הכתובים היא קיום של תורה. לא משנה אם זה תורה שבכתב או זה תורה שבעל פה. אבל זה קיום של תורה. ונשים פטורות מתלמוד תורה. אבל נשים חייבות לשמוע מגילת איכה. וזה מפני שנשים חייבות באבלות. וקריאת איכה היא קיום של אבלות. היא לא קיום של תלמוד תורה. הקריאה של מגילת רות בשבועות והקריאה של קהלת בפסח והקיום של קריאת שיר השירים בפסח היא קיום של תלמוד תורה. אבל קריאת מגילת איכה היא לא קיום של תלמוד תורה. אלא היא קיום של אבלות. לכן נשים חייבות לשמוע קריאה של מגילת איכה.

למה אין קריעה בתשעה באב? הרמב"ן אומר מפני שבתשעה באב אין אבלות בקום ועשה. בתשעה באב יש רק אבלות בשב ואל תעשה. יש גם סיבה אחרת. הרי קריעה היא רק בשעת חימום. לכן זה רק כשהוא מקבל ר"ל מידע על טרגדיה אישית. אבל אם הוא יודע על זה מקודם אז אין שעת חימום. וזה אותו דבר לגבי הברכה של דיין האמת. זה לא קיום של אבלות. אלא זה דין כשאחד ר"ל שומע על טרגדיה שעליה הוא לא ידע קודם. אבל במסכת סופרים כתוב שבתשעה באב קורעים קריעה ומברכים דיין האמת. אבל איך יש בתשעה באב שמועה? התירוץ הוא שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו חרב